

*Шерстинюк Леонід Леонідович,
доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного
мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
заслужений художник України*

ДИТЯЧА ХУДОЖНЯ ОСВІТА НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ: СТРУКТУРА, СТАН, ТЕНДЕНЦІИ

Висвітлено сучасний стан і проблеми розвитку початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів з образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва на Хмельниччині. Розглядаються мережа, контингент учнів, аналізується кадровий потенціал та навчально-виховна діяльність художніх шкіл, їхніх філій і класів, художніх відділів і відділень у музичних школах та школах мистецтв. На прикладах участі юних художників у виставках, конкурсах, фестивалях висвітлюються результати навчально-виховної роботи в школах естетичного виховання.

Ключові слова: Хмельниччина, художня освіта, художнє виховання, образотворче та декоративно-прикладне мистецтво, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, художні школи, навчально-виховний процес, художні виставки, конкурси, педагоги-художники, організаційно-методична робота.

*Шерстинюк Леонид Леонидович,
доцент кафедры изобразительного и декоративно-прикладного
искусства Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии,
заслуженный художник Украины*

ДЕТСКОЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНЕ: СТРУКТУРА, СОСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ

Освещены современное состояние и проблемы развития начальных специализированных художественных учебных заведений с изобразительного и декоративно-прикладного искусства на Хмельниччине. Рассматриваются сеть, контингент учащихся, анализируется кадровый потенциал и учебно-воспитательная деятельность художественных школ, их филиалов и классов, художественных отделов и отделений в музыкальных школах и школах искусств. На примерах участия юных художников в выставках, конкурсах, фестивалях освещаются результаты учебно-воспитательной работы в школах эстетического воспитания.

Ключевые слова: Хмельниччина, художественное образование, художественное воспитание, изобразительное и декоративно-прикладное искусство, начальные специализированные художественные учебные заведения, художественные школы, учебно-воспитательный процесс, художественные выставки, конкурсы, педагоги-художники, организационно-методическая работа.

*Sherstyniuk L. L.,
assistant professor of Khmelnytskyi humanitarian-pedagogical academy,
honoured artist of Ukraine*

ART EDUCATION FOR CHILDREN IN KHMELNISKIY REGION: THE STRUCTURE, THE CONDITIONS, THE TRENDS

Modern state and problems of development of primary specialized artistic educational establishments in fine and applied arts in Khmelnytskyi region have been described. The network, contingent of pupils have been considered, human resources and educational-

upbringing activity of artistic schools, their branches and classes, artistic departments and divisions in music schools and schools of art have been analyzed. By the example of young artists' participation in exhibitions, contests, festivals, the results of educational-upbringing work at schools of esthetic education have been cleared up.

Key words: Khmelnytskyi region, artistic education, artistic upbringing, fine and applied arts, primary specialized artistic educational establishments, artistic schools, educational process, artistic exhibitions, contests, pedagogues-artists, organizational and methodological work.

Обґрунтування вибору проблеми зумовлене зростанням ролі художньо-естетичного виховання у формуванні високої духовності і культури, національної свідомості підростаючого покоління, його активної, зацікавленої участі у процесах національного відродження України. У непростих умовах українського державотворення особливого значення набуває початкова художня освіта дітей і підлітків. Саме початкові художні навчальні заклади цілеспрямовано і професійно вводять дітей у широкий світ художньої культури народу, залучають їх до пізнання академічного художнього мистецтва (живопису, графіки, скульптури), а головне включають у процеси відродження, збереження, освоєння і примноження національних духовно-культурних витоків і надбань, відновлення і розвитку різних видів традиційного народного образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, народних художніх промислів і ремесел (народного малярства, художнього розпису, вишивки, писанкарства, ткацтва, іконопису, художньої обробки природних і штучних матеріалів тощо).

Питання початкової художньої освіти, естетичного виховання дітей викликає зацікавленість представників гуманітарних наук: мистецтвознавців, культурологів, педагогів, філософів, соціологів та ін. Розвиткові художньої освіти на Поділлі присвячена дисертація О. Попика [1]. Окремим питанням розвитку початкової художньої освіти краю приділяється увага у монографіях І. Сесака [2], П. Слободянюка [3], збірниках наукових праць [4]. Проблеми розвитку художньо-естетичного виховання, еволюцію форм і методів навчання образотворчого мистецтва розглядали у своїх дослідженнях В. Сухомлинський [5], С. Аранова [6], І. Бех [7], В. Бутенко [8], І. Зязюн [9], Д. Крвавич [10], В. Кремень [11], М. Лещенко [12], Л. Масол [13], В. Радкевич [14], В. Роменець [15], О. Рудницька [16], В. Туріщева [17] та ін. Але узагальнювального аналізу сучасного стану, проблем і перспектив дитячої художньої освіти на Хмельниччині поки що немає. Це зумовлює вибір цієї теми, її актуальність, наукову новизну.

Мета статті – проаналізувати структуру, стан і тенденції системи початкової художньої освіти на Хмельниччині, що вимагає вирішення таких основних **завдань**: розгляд інституалізації системи початкових художніх навчальних закладів, аналіз їхнього учнівського контингенту, професіоналізму педагогічного корпусу, навчально-виховного процесу, виявлення труднощів та проблем.

Виклад основного матеріалу. Початкова художня освіта є, по-перше, специфічним складником системи освіти України, спрямованої на формування художньо-естетичного світогляду, удосконалення творчих обдарувань дітей і, тим самим, утвердження їхньої національної самобутності та національної самосвідомості; по-друге, нерідко початкова художня освіта стає базою подальшої професійної орієнтації, майбутньої художньо-творчої діяльності. Початкові

художні навчальні заклади, з одного боку, є одними з провідних чинників розвитку особистості, її інтеграції в соціокультурне середовище, а з іншої – забезпечують реалізацію особистісних художньо-естетичних потреб, запитів та інтересів дітей у творчій самореалізації, самовдосконаленні. Дитячі художні школи виховують в учнів художньо-естетичне мислення, світоглядні уявлення і ціннісні художні орієнтації, розуміння ними взаємозв'язків мистецтва з природним і предметним соціокультурним середовищем, життєдіяльністю людини, що має неабияке значення в умовах національно-культурного відродження України.

В Україні функціонує 1,4 тис. спеціалізованих мистецьких навчальних закладів системи Міністерства культури України, у яких 3,5 тис. викладачів навчають 313 тис. учнів і студентів [18, 69]. Серед них Державна художня середня школа ім. Т. Шевченка, художня школа-інтернат I-III ступеня Колегіум мистецтв в Опішні.

На Хмельниччині діють 57 початкових спеціалізованих навчальних закладів (ПСМНЗ), у тому числі 33 дитячі музичні школи (ДМШ), 10 – дитячих художніх шкіл (ДХШ), 12 – дитячих шкіл мистецтв (ДШМ), Хмельницька школа іконопису «Нікош», Самчиківська школа традиційного народного мистецтва (ШТНМ). Початковою художньою освітою в області понад 3,8 тис. дітей, з них 3,3 тис. вивчають образотворче, 520 – декоративно-ужиткове мистецтво. У Хмельницькій школі образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва (Л. Нікітюк) навчаються 687 учнів (471 – образотв., 123 – декор.-приклад. мистецтво). Контингент учнів у міських ДХШ зокрема складає: Нетішинській (дир. І. Степаненко) – 317 (211 – образотв. і 106 – ДПМ), Кам'янець-Подільській (Т. Щербина) – 159, Шепетівській (І. Русанова) – 169, Старокостянтинівській (П. Хацаюк) – 158, Хмельницькій школі іконопису «Нікош» (М. Бенедишук) – 92 учні. У районних художніх школах навчаються: Чемеровецькій (В. Панасюк) – 159, Теофіпольській (О. Левицька) – 114 (58 – образотв., 46 – ДПМ), Городоцькій (В. Олішевська) – 99, Полонській (О. Смілик) – 82, Самчиківській ШТНМ (В. Раковський) – 40 учнів. У дитячих музичних та школах мистецтв контингент учнів художніх спеціалізацій складає:

– у міських ДШМ: Хмельницькій – 363, Кам'янець-Подільському НВК №9 ім. А. Трояна – 190, Хмельницькій ДШМ «Райдуга» – 129, Кам'янець-Подільській – 102, Славутській – 98 учнів;

– у районних ДШМ: Волочиській – 96, Ізяславській – 72, Дунаєвецькій – 52, Ярмолинецькій – 27 учнів.

Важливою тенденцією стало відкриття класів чи філіалів ДХШ у селах. Останніми роками відкрито художні класи Полонської ДХШ у с. Новоселиця – 7 учнів і снт Понінці – 13; Теофіпольської – 11 (цукрозавод), у селах Воронівці – 11, Лідихівка – 20, Святець – 20; Чемеровецької – у селах Свіршківці – 19), Кугаївці – 10, снт Закупна – 10, Гусятин – 9, Бережанка – 9; Самчиківської – у селах Сахнівці – 11 і Ладиги – 9 учнів [19, 35, 23]. Художні школи, їхні філіали доцільно відкривати при всіх музичних і школах мистецтв, при сільських НВК I–III рівнів, аби максимально охопити художньою освітою сільських дітей.

Успішне вирішення цих відповідальних навчально-виховних завдань залежить від професіоналізму та ідейно-моральних особистісних рис педагога-художника, педагога-новатора, який досконало володіє теорією і методикою

художньої освіти і естетичного виховання дитини. У ДХШ області працює 97 викладачів, із них 68 із вищою, 28 – базовою середньою освітою, 17 – мають стаж роботи до 3-х років, 33 – з 3 до 10, 16 – з 10 до 20 і 31 – понад 20 років. Зокрема, у Хмельницькій ДШО та ДПМ з 19 викладачів – 12 мають вищу, 4 – незакінчену вищу, 2 – базову середню освіту, 10 осіб мають педагогічний стаж від 10 до 20 років, 6 – понад 20 років. У Шепетівській ДХШ усі 10 викладачів із фаховою вищою освітою, 6 – зі стажем від 10 до 30 років, 3 – молоді спеціалісти. Понад 20 років працюють 7 із 10 викладачів із вищою і 3 з базовою середньою освітою у Кам'янець-Подільській ДХШ; 5 із 8 викладачів Старокостянтинівської ДХШ мають вищу і 3 – базову середню, 5 – працюють по 10-20 років; із 14 педагогів Нетішинської ДХШ 8 – із вищою, 4 – із неповною вищою, 2 – із базовою середньою освітою, 3 – навчаються заочно, 10 осіб мають стаж роботи від 1 до 10 років, 3 – до 20 і 1 – понад 20 років. У Хмельницькій школі іконопису «Нікош» із 5 викладачів – 3 мають вищу, 2 неповну вищу освіту, 3 з них зі стажем до 3-х років, 3 – від 10 до 20 років. У Чемеровецькій ДХШ працюють 9 викладачів (6 з вищою, 3 середньою освітою), Теофіпольській – 7 (4 з вищою, 3 з середньою), Городоцькій – 6 (4 з вищою, 2 з середньою), Полонській – 4 (1 з вищою, 3 з середньою), Самчиківській – 4 (1 з вищою, 3 з середньою) [Там само. Табл. 6] 10 викладачів образотворчого мистецтва працюють у Кам'янець-Подільському НВК №19 ім. А. Трояна, по 5 – у Кам'янець-Подільській міській ДШМ і Хмельницькій ДШМ „Райдуга”, 4 – Волочиській, по 3 – Нетішинській, Ізяславській ДШМ, Білогірській ДМШ, по 2 – Хмельницькій, Кам'янець-Подільській, Красилівській, Антонінській, Плужнянській ДМШ, по одному викладачеві – у Шепетівській міській ДШМ, Новоушицькій, Берездівській, Жванецькій, Остропільській, Орининській, Писарівській, Солобковецькій, Шарівській ДМШ [20, табл. 7].

Навчальний процес – це система дидактичних, методичних та організаційних заходів, спрямованих на реалізацію освітньої програми. Дитячі художні навчальні заклади надають державні гарантії естетичного виховання через доступність до надбань вітчизняної і світової культури, готують підґрунтя для занять художньою творчістю, а для найбільш обдарованих дітей – до вибору професії в одній із галузей образотворчого мистецтва. Школи формують творчі здібності через творчі завдання, розвивають художній смак, спостережливість, усебічний морально-духовний розвиток особистості. Строк навчання в художніх школах – кількаразово змінювався й нині становить чотири роки, протягом яких учні вивчають академічний рисунок та живопис, станкову та декоративну композицію, скульптуру та історію образотворчого мистецтва.

У цей час дедалі більше поширюються набувають процеси модернізації художньо-естетичної освіти, які базуються на концептуальних засадах європейської інтеграції. Мета концепції художньо-естетичного виховання учнів полягає в тому, «щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні» [21].

Художня педагогіка – це не тільки навчання художньому ремеслу, а, насамперед, велике мистецтво суто індивідуального, персоніфікованого форму-

вання творчої особистості юного художника, утвердження його власного творчого обличчя (стилю, манери, почерку) на основі високих художніх традицій вітчизняного і світового мистецтва. Зрозуміло, у цій навчально-виховній діяльності відбуваються «закономірні зміни художніх здібностей особистості, виражені в їхніх кількісних, якісних і структурних перетвореннях» [22, 268]. Зауважимо, що освоєння учнями художніх шкіл циклу дисциплін з образотворчого мистецтва (рисунок, живопис, графіка тощо), з однієї сторони, розвиває художньо-практичні вміння і навички, художню фантазію, творче мислення, образно-тематичну уяву, зорово-просторове сприйняття, кольористику тощо, а з іншої, сприяє розвитку їхньої інтелектуально-творчої культури, естетичного світосприймання, виховання художнього смаку.

Проведений нами аналіз навчально-виховної і виставкової діяльності закладів художньої освіти Хмельницької області засвідчив ряд прогресивних тенденцій, форм і методів. Визначальною тенденцією навчально-виховного процесу став його національний зміст. Так, наприклад, педагогічні колективи шкіл Хмельницької ДШО і ДПМ та ДШМ, Кам'янець-Подільської, Волочиської, Нетішинської, Шепетівської, Чемеровецької художніх шкіл, знайомлячи учнів зі зразками вітчизняної і світової художньої культури, творчістю видатних художників, формують у них високу національну художньо-естетичну культуру, утверджують національну самосвідомість, усвідомлення української культури у світі. Демонстрація і використання у навчальному процесі жанрово-стильового та образно-тематичного багатства образотворчого та народного декоративно-ужиткового мистецтва впливає на розвиток творчих здібностей, інтуїцію, кмітливість, художній смак учнів, викристалізовує логіку, винахідливість і вміння створювати цікаві художні образи, тобто дозволяє гармонізувати найрізноманітніші національні традиційні та модернові художні форми. Скажімо, запроваджені у Хмельницькій ДХО і ДПМ колишніми директорами – талановитими художніми педагогами М. Мазуром (нині нар. худ. України), А. Артемчуком, Б. Куценком і продовжувані їхніми сучасними послідовниками традиції навчання на засадах народного художньо-естетичного світогляду і національних особливостей народного мистецтва спрямовуються на відтворення народних символів у візерунках художньо-декоративних робіт, витинанках, лялькових, казкових образах, розмаїтті живописних, графічних, керамічних робіт, рисунків, розписів, вишивок. Скажімо, у художньо-естетичному вихованні учнів Нетішинської, Волочиської Городоцької, Полонської ДХШ, Хмельницької і Дунаєвецької ДШМ, Хмельницької ДШМ «Райдуга» поєднуються рисунок, живопис, теорія орнаментів, етнографічні мотиви, тощо. Яскравим національним колоритом, своєрідністю декоративного розпису виділяється творчість викладачів в учнів Самчиківської школи традиційного народного мистецтва.

Дуже важливо, що в художньо-естетичному розвитку юних художників важливу роль відіграє індивідуалізація навчально-виховного процесу, відбір і структурування його змісту, а найголовніше – в ефективному оволодінні ним. Слід ураховувати, що педагогічна робота ведеться індивідуально навіть при групових заняттях. За успішно апробованою концепцією відомого педагога і художника М. Семененка взаємозв'язок педагога і індивідуальності учня має

будуватися в системі «від індивідуальної природи – до унікальної творчої особистості через процеси: виявлення параметрів індивідуальних даних; визначення їх характеристик; формування і розвиток». Науковість, органічність, професіоналізм, конкретність, раціональність – постають основними вимогами і принципами організації навчально-виховного процесу в дитячій художній школі [23]. Саме тому в Хмельницькій ДХШ іконопису «Нікош» (дир. М. Бенедищук) зміст навчального процесу зумовлюється не тільки інтелектуальним розвитком і творчим удосконаленням учнів, але й пов'язаний із духовно-моральними чинниками – релігійною свідомістю кожного учня як необхідної умови такого надзвичайно відповідального навчально-виховного і художньо-творчого процесу – написання ікони. Тут, разом із вивченням специфічних дисциплін із теорії та методики малювання (рисунок, живопису, графіки), учні освоюють основи християнської культури, традиції сакрального мистецтва, канонічні закони і принципи іконопису. Завдяки цьому створення ікони – це абсолютно індивідуалізований творчий варіант.

У Хмельницькій ДШО і ДПМ навчальні завдання з декоративно-ужиткового мистецтва викладачами добираються на основі особистісної значущості їхнього змісту, індивідуальних нахилів, уподобань та здібностей, рівня сформованого пізнавального інтересу учня. Тому під час вивчення регіональних особливостей народного мистецтва (вишивка, художнє оброблення шкіри, витинанка, розпис на тканині, склі тощо) учням видаються індивідуальні завдання, спрямовані на вивчення і використання художніх технік, у тому числі й тих, що використовувались відомими подільськими митцями (як, скажімо, витинанки Людмили Мазур, художні вироби із шкіри Ніни Косаревої, вишиванки Тамари Лесь).

Індивідуальна робота талановитих, досвідчених педагогів-художників, як, скажімо, викладача-художника Волочиської ДШМ О. Авдиковича носить емоційний характер й має особистісне спрямування. Олександр Миколайович ураховує індивідуальні особливості учня, вносить практичні корективи, навчальний матеріал підсилює емоційними словами, які зацікавлюють учнів, уселяють віру у їхні творчі можливості й здібності. Індивідуальний підхід до навчання дає можливість педагогу працювати більше часу з менш талановитими учнями. Диференційований підхід до організації самостійної роботи учнів дозволяє їм у значній мірі самостійно вибирати тип і складність різних видів індивідуальної художньої творчості. Змістовною індивідуальною педагогікою виділяються заняття викладачів Н. Сіренької, Н. Борецької, Т. Лучко, С. Боярчук, Л. Гарієвської, Л. Нікітюк, В. Гасанова, М. Вербицької (Хмельницька ШО та ДПМ), П. Хацаюка, В. Кошуби, Г. Стецьки, Г. Мельничук, Н. Петрук (Старокостянтинівська ДХШ), Н. Елеон, Н. Черняхівської (Шепетівська ДХШ), А. Бліноги (Нетішинська ДХШ), О. Авдиковича, Г. Єремчук-Гручман (Волочиська ДШМ), О. Савчук, О. Брензей, І. Машталіра, Т. Щербини, В. Бурдейного, О. Поритко (Кам'янець-Подільська ДХШ), В. Олійника, О. Маринич (Полонська ДХШ), О. Данилицької, Т. Поліщук, А. Блінович, А. Макарик (Нетішинська ДХШ), А. Фурлет, В. Олішевської (Городоцька ДХШ), Н. Савчук (Чемеровецька ДХШ), Ж. Максимюк, І. Борисевич (Тєфіпольська ДХШ), О. Жук (Ізяславська ДШМ), В. Раковського (Самчиківська ШТНМ) та ін.

Як показують дослідження, упродовж останніх десяти років на Хмельниччині значно покращилося організаційно-методичне забезпечення початкової художньої освіти, яке здійснює навчально-методичний відділ Хмельницького ОНМЦКМ. Тут створюються умови для підвищення кваліфікації викладачів-художників, запроваджено системне вивчення та визначення актуальних питань навчально-виховного процесу в художніх школах, його подальшого удосконалення на основі передового художньо-педагогічного досвіду. У Центрі працює методичне об'єднання викладачів образотворчого мистецтва, засідання якого проводяться двічі на рік. Так, проведено інтегровані заняття за темами: «Удосконалення форм і методів художньої освіти у ПСМНЗ області», «Лялька-мотанка – прадавній оберіг українського народу», видано два випуски інформаційно-методичного бюлетеня «Писанка». Підготовлено ряд методичних розробок, рекомендацій з досвіду педагогічної та культосвітньої роботи художніх шкіл та їхніх філій і класів [24, 6, 9, 13]. На розвиток художньої освіти і естетичного виховання дітей позитивно впливає співпраця з обласним осередком Національної спілки народних майстрів (голова Т. Стан). У практику роботи увійшло проведення обласних семінарів, майстер-класів народних майстрів, пленерів, виставок.

Традиційними стали обласні конкурси і виставки учнів та викладачів художніх навчальних закладів. Для прикладу, на виставці, що відбулася 12-25 квітня 2011 р. у м. Хмельницькому, експонувалося 470 творів: 285 – образотворчого і 185 декоративно-ужиткового мистецтва 383 учнів з 30 ПСМНЗ. Тільки 2013 р. юні художники брали участь у понад 250 обласних і регіональних, 115 всеукраїнських, 30 міжнародних конкурсах, олімпіадах, виставках, здобувши 22 перших, 26 – других, 20 – третіх місць на обласних, 7 – перших, 6 – других, 9 – третіх на всеукраїнських, 3 – перших, 2 – других, 14 – третіх на міжнародних виставках і конкурсах. Високим художнім рівнем виділялися роботи учнів Хмельницьких, Волочиської, Кам'янець-Подільської, Старокостянтинівської, Шепетівської, Нетішинської, Полонської та деяких інших художніх шкіл [25, табл. 8]. Образотворче мистецтво було представлено в живописних, графічних полотнах, скульптурі, авторських техніках. Активний розвиток декоративно-ужиткового мистецтва засвідчили цікаві роботи з вишивки, витинанки, ткацтва, батику, розпису на склі, бісеро- та лозоплетіння, народні ляльки, різблення деревини тощо.

Розвитку дитячої художньої освіти сприяють гуртки і студії, що діють у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, зокрема: образотворчого мистецтва – 277 гуртків (3,8 тис. учасників), декоративно-ужиткового мистецтва – 304 (5,4 тис.), народних художніх промислів – 130 (2,4 тис.), художнього оброблення деревини – 118 (1,6 тис.), вишивки – 89 (1,7 тис.) [26, табл. 4.4].

Розвиток та удосконалення мистецьких навчальних закладів, у тому числі в малих містах, сільській місцевості, є стратегічним завданням державної культурної політики. Створення й удосконалення системи художньої освіти й підтримки творчо обдарованої молоді та дітей є важливим чинником національного відродження України. Сформована в країні система початкової художньої освіти дозволяє дотримуватися високих критеріїв її якості, поєднуючи типові навчальні плани і творчу ініціативу педагогів-новаторів щодо збереження традиційних та розвитку нових модернових жанрово-стильових та образно-тематичних відкриттів.

Наказом Міністерства культури України від 23 травня 2006 р. за №331 введено зміни до «Положення про початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школу естетичного виховання)», яким розширено самостійність шкіл щодо формування контингенту учнів, розвитку шкільного бюджету тощо. А наказом від 18 липня 2006 р. за №570/0/16-06 затверджено «Типові навчальні плани початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання)», що сприяло підвищенню якості навчально-виховного процесу. 2008 р. введено в дію Закон України «Про позашкільну освіту», відповідно до якого значно покращилося становище педагогічних працівників початкових мистецьких навчальних закладів в частині об'єму педнавантаження на одну тарифну ставку (18 год. на тиждень); встановлення доплати викладачам за завідування відділами, відділеннями; надано право надано право безкоштовного навчання у школах естетичного виховання дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, дітям-інвалідам, дітям з багатодітних сімей.

Упродовж 2006-2008 рр. проведено державну атестацію шкіл естетичного виховання. Результати атестації показали, що типові навчальні плани художніх шкіл виконуються від 63% до 85%. Серед вад указано: проблеми з підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема директорів і питання їхньої атестації, недостатнє навчально-методичне забезпечення, застаріле матеріально-технічне обладнання тощо [27, 88-89].

На жаль, кількість ДХШ та художніх відділень шкіл естетичного виховання на Хмельниччині є явно недостатньою. Адже середній контингент учнів цих навчальних закладів складає всього лиш 10,7% від загального числа школярів (8,4% по районах, 14,1% – в містах), тоді як у Славутському – 3,4%, Шепетівському 1,6%. Не відповідає вимогам часу фінансове та матеріально-ресурсне забезпечення системи художньої освіти [30, 3].

Висновки. Як показали дослідження, дитяча художня освіта Хмельниччини має чітку систему: значну мережу, професійний кадровий потенціал, досвід навчально-виховної, інформаційно-методичної, творчо-виставкової діяльності у всіх містах і районах. Головними умовами удосконалення художньої освіти дітей вбачається подальше розширення мережі художніх ПСМНЗ у сільській місцевості, поліпшення їхнього фінансового та матеріально-технічного, кадрового забезпечення, активна інтеграція зарубіжного досвіду у вітчизняну художньо-освітню систему.

Література

1. Попик О. І. Розвиток художньої освіти на Поділлі в кінці XIX – на початку XX століття. Автореф. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / О. І. Попик – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2003. – 17 с.).
2. Сесак І. В. Освіта на Поділлі. У 2-х частинах / І. В. Сесак. – Кам'янець-Подільський: Абетка – 1999. – 184с.
3. Слободянюк П. Я. Культура Хмельниччини / П. Я. Слободянюк. – Хмельницький, 1995. – 322 с.
4. Професійна компетентність викладача художньо-естетичного профілю: психологічний аспект // Професійно-художня освіта України: Зб. наук. праць / Редкол.: І. А. Зязюн (голова), В. О. Радкевич, Н. М. Чепурна (заступники голови) та ін. – Київ; Черкаси: Видавництво «Черкаський ЦНТЕІ», 2008. – Вип.V. – 162 с. (с. 103-107)

5. *Сухомлинський В.О.* Методика виховання колектива / В. О. Сухомлинський. – М.: Просвещение, 1981. – 192 с.
6. *Аранова С. В.* Обучение изобразительному искусству. Интеграция художественного и логического. – СПб.: КАРО, 2004. – 176 с., с. 6-8]
7. *Бех І. Д.* Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія / І. Д. Бех. – К., 1987. – №1. – С. 8-14; Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К., 1998. – 204 с.
8. *Бутенко Володимир.* Методологічні аспекти становлення мистецької та дизайнерської освіти в Україні. // Діалог культур.: Україна у світовому контексті: мистецтво і освіта: Зб. наук. праць / Ред. кол. І. А. Зязюн (голов. ред.), С. О. Черепанова (упоряд. і відп. ред.), Н. Г. Ничкало, О. П. Рудницька та ін./ Володимир Бутенко. – Львів: Українські технології, 2001. – Вип.6. – С. 135-143.]
9. *Зязюн І. А.* Виховання естетичної культури школярів: Навч. посіб./ Зязюн І.А., Миропольська Н.Є., Хлебнікова Л.О. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.; Зязюн І. А. Педагогічна майстерність і особистість учителя // Світло. – 2003. – №1; Зязюн І. А. Національна державна комплексна програма естетичного виховання// Рідна школа. – 1995. – №12. – С. 29-52.
10. *Крвавич Д.* Мистецька освіта в Україні на сучасному етапі // Діалог культур: Україна в світовому контексті. Філософія освіти. Збірник наукових праць Львівського науково-практичного центру. Випуск 4. / Д. Крвавич. – Львів.: Світ, 1999. – С. 166-171.
11. *Кремень В. Г.* Педагогічна освіта в контексті цивілізаційних змін // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: Зб. наук. праць/ За заг. ред. Н.Г. Ничкало. – Харків: НТУ«ХП», 2007. – С. 3-8.
12. *Лещенко М. П.* Особливості використання українського декоративно-прикладного мистецтва у педагогічному процесі // Всеукр. наук.-практ. конф. з проблем діяльності навчальних і виховних закладів / М. П. Лещенко. – Полтава, 1994. – С. 49-51.
13. *Масол Л. М.* Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій / Л. М. Масол // Мистецтво і освіта. – 2001. – №1. – С. 2-5.
14. *Радкевич В.* Сучасні проблеми професійно-художньої школи // Освіта України. – 2007. – №36. – С. 143-148.
15. *Роменець В. А.* Психологія творчості: Навч. посіб. 2-ге вид., доп. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
16. *Рудницька О. П.* Основи викладання мистецьких дисциплін: Навч. посіб. для студентів / О. П. Рудницька. – К.: Експрес, 1998. – 183с.; Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
17. *Туріщева Л. В.* Психологія управління / Туріщева Л. В. Психологічний портрет учителя/ Мушинський В. П. – Х.: „Основа”, 2005. – 160 с.
18. Культурно-мистецька освіта // Реалізація державної політики у галузі культури: аналітичний звіт МК України за 2013 рік. К.: МК України, 2014. – 224 с.
19. Інформаційний вісник. Підсумки діяльності початкових спеціалізованих навчальних закладів Хмельницької області за 2012-2013 навчальний рік / Відпов. за вип. Стан Т. С. [Управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації, Обласний науково-методичний центр культури і мистецтва] – Хмельницький, 2013. – 38 с.
20. Інформаційний вісник. Підсумки діяльності початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів Хмельницької області за 2011-2012 навчальний рік / Відпов. за вип. Стан Т. С. [Управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації. Обласний науково-методичний центр культури і мистецтва] – Хмельницький, 2012. – 39 с.
21. Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України. Наказ від 25.02.2004 р. №151/11 Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/img/zstored/files/nmo_151_...
22. *Рудницька О. П.* Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

23. Клас-майстерня Миколи і Тетяни Семененків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ms-art.com.ua/ms>
24. Інформаційний вісник (діяльність обласного науково-методичного центру культури і мистецтва, клубних закладів Хмельницької області у 2012 році). Відпов. за вип.: Олена Льїнська. – Хмельницький: ОНМЦКМ, 2013. – 38 с.
25. Підсумки діяльності початкових спеціалізованих навчальних закладів Хмельницької області за 2012-2-13 навчальний рік / Відпов. за вип. Стан Т. С. [Управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації. Хмельницький обласний науково-методичний центр культури і мистецтва]. – Хмельницький, 2013. – 52 с.
26. Дані про наявність гуртків (студій) художньо-естетичного напрямку у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах у 2012-2013 навч. Році // Статистичний довідник департаменту освіти Хмельницької облдержадміністрації. – Хмельницький, 2013. – 179 с.
29. Культурно-мистецька освіта // Реалізація державної політики в галузі культури. Аналітичний звіт МКТ України за 2008 рік. – К., 2009. – С. 88-89.
30. Підсумки діяльності початкових спеціалізованих навчальних закладів Хмельницької області за 2012-2-13 навчальний рік / Відпов. за вип. Стан Т.С.[Управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації. Хмельницький обласний науково-методичний центр культури і мистецтва]. – Хмельницький, 2013. – 52 с.

References

1. *Popyk O. I.* Rozvytok hudozhn`oyi osvity na Podill'i v kintsi XIX – na pochatku XX stolitt`a: avtoref. ... kand. ped.nauk: 13.00.04 / O. I. Popyk – instytut pedagogiky I psykologiyi profesiynoyi osvity APN Ukrayiny – Київ, 2003. – 17 s.
2. *Sesak I. V.* Osvita na Podill'i. U 2-h chastynah/ I. V. Sesak – Rfvyanets`-Podil`s`kyi: Abetka – 1999. –184 s.
3. *Slobod`an`uk P. Ya.* Kultura Hmelnytchyny / P. Ya. Slobod`an`uk. – Hmel`nyts`kyi, 1995. – 322 s.
4. Profesiyna kompeptentnist` vykladacha hudozhn`o-estetychnogo profil`u: psykologichnyi aspekt // Profesiyno-hudozhn`a osvita Ukrainy: Zb. nauk. prats` / Redkol.: I. A. Z`az`un (golova), V. O. Radkevych, N. M. Chepurna (zastupnyky golovy) ta in. – Kyiv; Cherkasy: Vydavnytstvo «Cherkas`kyi TsNTEI», 2008. – Vyp.V. – S. 103-107.
5. *Suhomlyns`kyi V. O.* Metodika vospitaniya kollektiva / V. O. Suhomlinskiy. – M.: Prosveshcheniye, 1981. – 192 s.
6. *Aranova S. V.* Obucheniye izobrazitel`nomu iskusstvu. Integratsyya hudozhestvennogo i logicheskogo. – SPb.: KARO, 2004. – 176 s.
7. *Beh I. D.* Duhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti // Pedagogika i psykologiya / I. D. Beh. – K., 1987. – №1. – С. 8-14; Beh I. D. Osobystisno zorientovane vyhovann`a / I. D. Beh. – K., 1998. – 204 s.
8. *Butenko Volodymyr.* Metodologichni aspekty stanovlenn`a mystets`koyi ta dyzainers`koyi osvity v Ukrayini // Dialog kultur: Ukrayina u svitovomu konteksti: mystetstvo i osvita: Zb. nauk. prats` / Red. kol. I. A. Z`az`un (golov. red), S. O. Cherepanova (upor`ad. i vidp. red), N. G. Nychkalo, O. P. Rudnyts`ka ta in./ Volodymyr Butenko. – Lviv: Ukrayins`ki tehnologiyi, 2001. – Vyp.6. – S. 135-143.]
9. *Z`az`un I. A.* Vyhovann`a estetychnoyi kul`tury shkol`ariv: Navch. posib. / Z`az`un I. A., Myropol`s`ka N. Y., Hl`ebnikova L. O – K.: IZMN, 1998. – 156 s.; Z`az`un I. Pedagogichna maysternist` I osobystist`uchytel`a // Svitlo. – 2003. – №1; Z`az`un I. A. Nats`ional`na derzhavna kompleksna programa estetychnogo vyhovann`a// Ridna shkola. – 1995. – №12. – S. 29-52.
10. *Krvavich D.* Mystets`ka osvita v Ukrayini na suchasnomy etapi // Dialog kultur: Ukrayina u svitovomu konteksti: mystetstvo i osvita: Zb. nauk. prats` / Red. kol. I. A. Z`az`un (golov. red), S. O. Cherepanova (upor`ad. i vidp. red), N. G. Nychkalo, O. P. Rudnyts`ka ta in./ Volodymyr Butenko. – Lviv: Ukrayins`ki tehnologiyi, 2001. – Vyp.6. – S. 166-171.

11. *Kremen` V. G.* Pedagogichna osvita v konteksti tsyvilizatsiynyh zmin // Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku pedagogichnoyi osvity: pedagogichna maysternist`, tvorchist`, technologiiyi: Zb. nauk. prats` / Za zag. red. N. G. Nychkalo. – Harkiv: NTU«XIII», 2007. – S. 3-8.
12. *Leshchenko M. P.* Osoblyvosti vykorystann`a ukrayins`kogo dekoratyvno-prykladnogo mystetstva u pedagogichnomu protsesi // Vseukr. nauk.-prakt. konf. z problem diyal`nost`i navchal`nyh i vyhovnyh zakladiv / M. P. Leshchenko. – Poltava, 1994. – S. 49-51.
13. *Masol L. M.* Vyhovnyy potentsial mystetstva – dzherelo osvithih innovatsiy / L. M. Масол // Mystetstvo i osvita. – 2001. – №1. – S. 2-5.
14. *Radkevych V.* Suchasni problemy profesiyno-hudozhn`oyi shkoly // Osvita Ukrainy. – 2007. – №36. – S. 143-148.
15. *Romenets` V. A.* Psihologiya tvorchosti: Navch. posib. 2-ge vyd., dop. – K.: Lybid`, 2001. – 288 s.
16. *Rudnyts`ka O. P.* Osnovy vykladann`a mystets`kyh dystsyplin: Navch. posib. dl`a studentiv / O. P. Rudnyts`ka. – K.: Ekspres, 1998. – 183c.; Rudnyts`ka O. P. Pedagogika: zagal`na ta mystets`ka: Navch. posibn. – Ternopil`: Navchal`na knyga – Bogdan, 2005. – 360 s.
17. *Turishcheva L. V.* Psihologiya upravlinn`a / Turishcheva L. V. Psihologichnyy portret uchytel`a / Mushyns`kyy V. P. – H.: „Osnova”, 2005. – 160 s.
18. Kul`turno-mystets`ka osvita // Realizatsiya derzhavnoyi polityky u galuzi kultury: analitychnyy zvit MK Ukrainy za 2013 rik – K.: MK Ukrainy, 2014. – 224 s.
19. Informatsiynny visnyk. Pidsumky diyal`nosti pochatkovykh spetsializovanykh navchal`nyh zakladiv Hmel`nyts`koyi oblasti za 2012-2013 navchal`nyy rik / Vidpov. Za vypusk Stan T. S. [upravlinn`a kultury, turyzmu i kurortiv Hmel`nyts`koyi oblderzhadministratsiyi, Oblasnyy naukovometodychnyy tsentr kultury i mystetstva] – Hmel`nyts`kyy, 2013. – 38 s.
20. Informatsiynny visnyk. Pidsumky diyal`nosti pochatkovykh spetsializovanykh navchal`nyh zakladiv Hmel`nyts`koyi oblasti za 2012-2013 navchal`nyy rik / Vidpov. Za vypusk Stan T. S. [upravlinn`a kultury, turyzmu i kurortiv Hmel`nyts`koyi oblderzhadministratsiyi, Oblasnyy naukovometodychnyy tsentr kultury i mystetstva] – Hmel`nyts`kyy, 2012. – 39 s.
21. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, akademiya pedagogichnykh nauk Ukrainy. Nakaz vid 25.02.2004 r. №151/11 Pro zatverdzenn`a Kontseptsiyi hudozhn`o-estetichnogo vyhovann`a u zagal`noosvitnih ta pozashkilnykh navchal`nykh zakladah. [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: www.mon.gov.ua/img/zstored/files/nmo_151_...
22. *Rudnyts`ka O. P.* Pedagogika: zagal`na ta mystets`ka: Navch. posibn. – Ternopil`: Navchal`na knyga – Bogdan, 2005. – 360 s.
23. Klas-maystern`a mykoly i Tet`any Semenenkiv [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ms-art.com.ua/ms>
24. Informatsiynny visnyk (diyal`nist` oblasnogo naukovometodychnogo tsentru kultury i mystetstva, klubnykh zakladiv Hmel`nyts`koyi oblasti u 2012 potsi). Vidpov. za vyp.: Olena Ilyins`ka. – Hmelnyts`kyi: ONMTSKM, 2013. – 38 s.
25. Pidsumky diyal`nosti pochatkovykh spetsializovanykh navchal`nykh zakladiv Hmel`nyts`koyi oblasti za 2012–2013 navchalnyi rik / Vidpov. Za vypusk Stan T. S. [upravlinn`a kultury, turyzmu i kurortiv Hmel`nyts`koyi oblderzhadministratsiyi, Oblasnyy naukovometodychnyy tsentr kultury i mystetstva] – Hmel`nyts`kyy, 2013. – 38 s.
26. Dani pro nayavnist` gurtkiv (studiy) hudozhn`o-estetichnogo napr`amku u zagal`noosvitnih ta pozashkil`nykh navchal`nykh zakladah u 2012-2013 navch. rotsi // Statystychni dovidnyk departamentu osvity Hmelnyts`koyi oblderzhadministratsiyi. – Hmel`nyts`kyi, 2013. – 179 s.
29. Kulturno-mystets`ka osvita // Realizatsiya derzhavnoyi polityky Реалізація державної політики в галузі культури. Аналітичний звіт МКТ України за 2008 рік. – K., 2009. – С. 88-89.
30. Pidsumky diialnosti pochatkovykh spetsializovanykh navchalnykh zakladiv Khmelnytskoi oblasti za 2012-2-13 navchalnyi rik / Vidpov. za vyp. Stan T.S.[Upravlinnia kultury, turyzmu i kurortiv Khmelnytskoi oblderzhadministratsii. Khmelnytskyi oblasnyi naukovometodychnyy tsentr kultury i mystetstv.